

PLAN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK PÅ SVENSKA I ESBO

LOKALA TEXTER

Innehåll

1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och de lokala planerna för småbarnspedagogik...	4
1.2 Planering av småbarnspedagogik på lokal nivå	4
1.3. Barnets plan för småbarnspedagogik.....	5
2 Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål.....	8
2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken	8
2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig	9
2.4 Värdegrunden	10
2.5. Synen på lärande.....	11
2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård.....	11
2.7. Mångsidig kompetens	11
2.7.4 Multilitteracitet.....	12
2.7.5 Digital kompetens	12
3 Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken	14
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen	14
3.1.3 Delaktighet, likabehandling och jämställdhet.....	15
3.1.4 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.....	16
3.1.5 Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.....	17
3.2 Lär miljörer inom småbarnspedagogiken.....	18
3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken	18
3.3.1 Samarbete med vårdnadshavarna	19
3.3.2 Samarbete med olika aktörer	21
4 Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken	22
4.2 Pedagogisk dokumentation.....	22
4.3 Mångsidiga arbetsätt.....	23
4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande	24
4.5 Lärområden	25
4.5.1 Språkens rika värld	26
4.5.2 Mina många uttrycksformer.....	27
4.5.3 Jag och vår gemenskap	28
4.5.4 Jag utforskar min omgivning	29
4.5.5 Jag växer, rör på mig och utvecklas.....	30
4.6 Preciseringar som gäller språk och kultur.....	32

5 Stöd för barnet	33
5.1 Principer och ansvar för att ordna stöd.....	33
5.2 Samarbete i samband med stöd	34
5.2.1 Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren	34
5.2.2 Sektorsövergripande samarbete	35
5.2.3 Tidigarelagd läroplikt och samarbete i anknytning till den.....	35
5.3 Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken	36
5.3.1 Allmänt stöd.....	36
5.3.2 Intensifierat stöd.....	36
5.3.3 Särskilt stöd	37
5.3.4 Stödformer	37
5.4 Bedömning av stödet för barnet	38
5.5 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd	39
5.6 Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster.....	39
6 Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnspedagogiken.....	41

1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och de lokala planerna för småbarnspedagogik

1.2 Planering av småbarnspedagogik på lokal nivå

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo innefattar grunderna för planen för småbarnspedagogik 18.2.2022, samt lokala texter, som definierar de gemensamma riktlinjerna för småbarnspedagogiken på svenska i Esbo. Tillsammans bildar dessa texter den lokala planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo definierar gemensamma riktlinjer för och stödjer personalen i att planera, genomföra och utvärdera **och utveckla** den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på svenska i Esbo i enlighet med de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 18.2.2022). Alla som arbetar inom småbarnspedagogiken ska verkställa denna plan samt följa övriga normer som reglerar arbetet. Hur planen för småbarnspedagogik förverkligas inom den småbarnspedagogiska verksamheten följs upp som en del av utvärderings- och utvecklingsarbetet inom resultatenheten Svenska bildningstjänster samt inom småbarnspedagogikens enheter som en del av enheternas arbete. Planen utvecklas och uppdateras vid behov.

Delar av den kommunala planen har gjorts i samarbete med den finska småbarnspedagogiken och utbildningen. Nämnden Svenska rum godkänner planen för svenskspråkig småbarnspedagogik i Esbo. Den finska nämnden för fostran och lärande godkänner planen för finskspråkig småbarnspedagogik. Detta dokument gäller därmed enbart den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo.

Personalen inom småbarnspedagogiken har deltagit i uppdateringen av den nya planen. Vid uppgörandet av den ursprungliga planen för småbarnspedagogik har personal inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt nämndens medlemmar haft möjlighet att kommentera planen. Då ordnades också möjlighet för vårdnadshavare och kommuninvånare att delta i skapandet av planen i samband med en elektronisk enkät som gjordes i samarbete med den finska småbarnspedagogiken. Även barnens synpunkter och intressen har beaktats i beredningsarbetet. Representanter för social- och hälsovården har även haft möjlighet att delta i beredningsarbetet samt att kommentera texterna.

Personalen inom småbarnspedagogiken deltog också i uppdateringen av planen 2022. Ändringarna diskuterades därtill i ledningsgruppen för barns och ungas välbefinnande, i styrgruppen för projektet Stöd och inklusion samt i olika arbetsgrupper med representanter från social- och hälsovårdssektorn.

Vårdnadshavarnas åsikter hördes i samband med en servicedesign-process. Arbetet med planen gjordes i nära samarbete med resultatenheten för finsk småbarnspedagogik.

Vid uppdateringen av planen år 2026 hade ledare inom småbarnspedagogik och personalen inom småbarnspedagogik och förskola möjlighet att kommentera texterna och bidra med utvecklingsförslag.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo har uppgjorts som en gemensam kommunal plan. Daghem, både kommunens egna och köpavtalsenheter, gruppfamiljedagvård, familjedagvård och öppen småbarnspedagogisk verksamhet följer planen på sätt som beaktar särdragen i respektive verksamhetsform (se närmare kap. 2.2). Aktörer inom privat småbarnspedagogisk verksamhet eller i privat familjedagvård har möjlighet att följa den gemensamma planen för småbarnspedagogik i Esbo med sina egna preciseringar vad gäller deras privata verksamhet eller uppgöra en egen lokal plan för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik på svenska kompletteras bland annat av följande planer: läroplanen för förskoleundervisningen, läroplanen för den grundläggande utbildningen, handbok för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken, [plan mot mobbning, våld, trakasserier och diskriminering inom Esbo stads sektor för fostran och lärande](#), planen för att främja barns och ungas välfärd och [Esbo stads plan för kulturfostran](#).

Inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo gör varje enhet upp en verksamhetsplan för varje verksamhetsår. I verksamhetsplanen ska enheten formulera målsättningar och beskriva hur innehållet i planen för småbarnspedagogik konkretiseras. Planen innehåller såväl enhetsvisa som gruppvisa delar och utgör ett centralt verktyg för personalen då verksamheten planeras, genomförs, utvecklas och utvärderas. Undervisningschefen godkänner de enhetsvisa delarna och ledaren för småbarnspedagogik godkänner de gruppvisa delarna i planen. I småbarnspedagogiken på svenska i Esbo används en gemensam stomme för enhetens verksamhetsplan. Plan för jämställdhet och likabehandling ingår i verksamhetsplanen.

Planen för småbarnspedagogik på svenska i Esbo publiceras i Utbildningsstyrelsens digitala eGrunder-tjänst och hittas även via Esbo stads webbplats.

1.3. Barnets plan för småbarnspedagogik

I småbarnspedagogiken på svenska i Esbo används en gemensam stomme för *Barnets plan*. Barnets plan tar vara på barnets intressen, vårdnadshavarens kunskap om barnet och personalens iakttagelser om barnet i småbarnspedagogiken. I barnets plan lyfts speciellt fram barnets styrkor,

det barnet redan kan och de positiva resurser barnet har. Utgående från dessa beskrivs gemensamma överenskommelser hur barnets utveckling, lärande och välbefinnande stöds. Barnets plan är ett arbetsredskap för personalen, som stöder personalen att planera, förverkliga och utvärdera verksamheten i gruppen. **I de gruppvisa delarna i enhetens verksamhetsplan sammanfattar personalen barnens intressen, styrkor och behov och beskriver här undervisningens pedagogiska målsättningar utgående från dessa.**

Barnets plan görs upp årligen för varje barn, oftast på hösten, i samarbete med barnets vårdnadshavare. Om barnet inleder småbarnspedagogisk verksamhet mitt i ett verksamhetsår görs planen upp några månader efter starten. Vårdnadshavarna erbjuds tillfälle att diskutera sitt barns utveckling och framsteg då barnets plan uppgörs och uppföljs. Med fyraåringarnas vårdnadshavare kan diskussionen om barnets plan kopplas ihop med diskussionen inför rådgivningens fyraåringsgranskning. Vårdnadshavarna ska ha möjlighet att förbereda sig för samtalet. Vårdnadshavarna ska få information på förväg om diskussionens syfte, vad som förväntas av dem samt hur diskussionssituationen förverkligas i praktiken. Diskussionen ska genomföras så att vårdnadshavarna har möjlighet att vara jämbördiga deltagare och känner deltagandet meningsfullt. Vid behov kan tolk användas i dessa diskussioner med vårdnadshavare.

Barnets plan bereds av lärare inom småbarnspedagogik och annan personal, som ansvarar för barnets fostran, undervisning och vård. Vid behov kan även speciallärare inom småbarnspedagogik delta i beredningen av planen då det gäller ett barn som har behov av stöd (se närmare kap. 5). I daghem är det läraren inom småbarnspedagogik i barnets grupp som för diskussionerna om planen med barnets vårdnadshavare samt dokumenterar de gemensamma överenskommelserna i barnets plan. Efter diskussionen med vårdnadshavare behandlar läraren inom småbarnspedagogik planen tillsammans med hela personalen i barngruppen. Alla personer, som bär ansvar för barnets fostran, undervisning och vård, har ansvar för att föra fram observationer och information från pedagogisk dokumentation om barnet vid uppgörandet av barnets plan och i planering av verksamheten. Läraren inom småbarnspedagogik försäkrar möjligheten till detta vid gemensam planering.

I familjedagvård görs barnets plan upp av familjedagvårdaren vid behov med stöd av förman eller en utsedd lärare inom småbarnspedagogik. I familjedagvård dokumenterar familjedagvårdaren de gemensamma överenskommelserna i barnets plan. I gruppfamiljedagvård görs detta av gruppens barnskötare.

Som stöd för uppgörande av barnets plan behöver personalen kunskaper om barns olika utvecklingsskeden samt dokumentation av observationer och uppföljning av barnets utveckling och lärande. Personalen använder bl.a. det språkliga observationsschemat som stöd för uppgörandet av barnets plan. För att stödja språkutvecklingen hos barnet diskuterar personalen med barnets

vårdnadshavare om barnets språkutveckling utgående ifrån de språkliga observationerna om hur barnets språk kan stimuleras och stödas både hemma och i småbarnspedagogiken.

Barnets plan följs upp kontinuerligt av personalen och vid behov uppdateras planen för att motsvara barnets nuläge. Uppdateringar diskuteras med barnets vårdnadshavare på ändamålsenligt sätt. Minst en gång per år, **i regel på våren**, utvärderar läraren inom småbarnspedagogik tillsammans med vårdnadshavare hur målen för verksamheten och förverkligandet av de gemensamma överenskommelserna har beaktats och uppnåtts. Läraren inom småbarnspedagogik antecknar uppföljningen i barnets plan och uppdaterar planen vid behov.

Ifall barnet har behov av stöd beskrivs stödet i barnets plan (se närmare kap. 5.5). Uppgifter från en eventuell plan för läkemedelsbehandling **antecknas i en bilaga till barnets plan**.

Barnets plan överläts med vårdnadshavares samtycke till en följande grupp, enhet eller barnets blivande förskola (se närmare kap. 2.3).

2 Småbarnspedagogikens uppdrag och allmänna mål

2.2. Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

I Esbo anordnas svenskspråkig småbarnspedagogik i daghem, i gruffamiljedaghem och som familjedagvård i familjedagvårdarens hem. Verksamheten ordnas också som skiftomsorg i en enhet. Småbarnspedagogik på svenska i Esbo anordnas som kommunal tjänst, köpavtalstjänst eller av privata aktörer. Privat småbarnspedagogik anordnas av en privat tjänsteproducent, förening eller person, som staden handleder och rådgiver. De kommunala småbarnspedagogikens enheter leds av föreståndare, vars titel i Esbo är ledare inom småbarnspedagogik.

Utöver dessa verksamhetsformer kan det ordnas öppen småbarnspedagogisk verksamhet på svenska. Den öppna verksamheten baserar sig på aktiv samvaro där barnets vårdare deltar i verksamheten tillsammans med sitt barn. Förutom fri samvaro och lek planeras verksamhet bl.a. utifrån lärområden i enlighet med planen för småbarnspedagogik. I den öppna verksamheten har vuxna även möjlighet att diskutera med varandra och läraren i småbarnspedagogik om barnets fostran och utveckling samt vardagen i en barnfamilj. Den kommunala verksamheten kompletteras av klubbar och annan verksamhet för små barn som arrangeras av församlingen och föreningar.

På stadens webbplats beskrivs de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogik på svenska i Esbo. Stadens servicehandledning erbjuder rådgivning och handledning på svenska gällande olika ärenden inom småbarnspedagogik.

I småbarnspedagogikens olika verksamhetsformer förverkligas de allmänna målen samt betoningen av fostran, undervisning och vård med beaktande av styrkorna i respektive verksamhetsform. De olika verksamhetsformerna på olika områden i Esbo samarbetar med beaktande av barnens behov och områdesvisa särdrag.

I de svenskspråkiga verksamhetsformerna får barnet kvalitativ, trygg, inkluderande och inspirerande småbarnspedagogik på svenska. Den svenskspråkiga verksamheten har en särskild uppgift i att värna om det svenska språket samt erbjuda möjlighet för barnen att uppleva och växa i den finlandssvenska kulturen och traditionen. Verksamheten i de svenska enheterna ska ordnas så att två- och flerspråkighet beaktas. Barn ska oberoende av sin språkliga och kulturella bakgrund ges förutsättningar att i en svenskspråkig miljö utveckla och förstärka sin språkliga och kulturella identitet i ett mångkulturellt samhälle.

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets uppväxt och lärtig

Småbarnspedagogisk verksamhet ska ordnas så att förutsättningarna för alla barns välbefinnande, utveckling och lärande är så gynnsamma som möjligt. Barnens nyfikenhet och glädje att lära sig stimuleras, och de får stöd för sin egen utveckling. Både gruppens och barnens individuella styrkor samt behov som finns i gemenskapen beaktas då småbarnspedagogisk verksamhet ordnas. Barngrupperna bildas alltid på pedagogiska grunder med beaktande av de utrymmen som finns tillgängliga och de möjligheter utrymmena erbjuder. På så sätt skapas förutsättningar för verksamhet som utgår från barnets bästa, barnets behov, barnets rätt till undervisning samt, vid behov, barnets rätt till stöd i första hand i sin egen barngrupp. I Esbo på svenska ansvarar ledaren för småbarnspedagogik för att bilda barngrupperna i sin egen enhet, som en del av det operativa arbetet.

Samarbete mellan småbarnspedagogikens enheter i Esbo främjar en jämlik småbarnspedagogisk verksamhet. Kontinuitet i barnets lärtig skapas genom samarbete med förskoleundervisningen och även vidare med den grundläggande utbildningen.

Då barnet byter grupp eller enhet i Esbo får barnet och vårdnadshavare information om den nya gruppens verksamhet och förfaringssätt. Barnet och vårdnadshavare erbjuds möjlighet att besöka den nya gruppen i förväg. Nödvändig information om barnet överförs i barnets plan och eventuella andra dokument i syfte att stöda den mottagande personalens beredskap att ta emot barnet och att skapa kontinuitet i verksamheten. Därför är det viktigt att resultat av den sista utvärderingen av barnets plan dokumenteras väl. Vårdnadshavarna informeras om vilken information som överförs till den nya enheten. I särskilda fall kan ett överlåtelsemöte anordnas. Den nuvarande barngruppens lärare inom småbarnspedagogik kommer överens med vårdnadshavare på förväg vilken information som överförs gällande ett enskilt barn. Vid överlåtelsemöten som gäller ett barn i behov av stöd deltar vårdnadshavare och vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik och andra sakkunniga.

Då barnet flyttar till en annan kommun ges en kopia på barnets plan till vårdnadshavare som ansvarar för överföringen av information till den nya enheten/förskolan. Originalen sparas på enheten i enlighet med gällande bestämmelser.

Vid informationsöverföring följs Svenska bildningstjänsters gemensamma anvisningar.

2.4 Värdegrunden

Värdegrunden i småbarnspedagogiken i Esbo bygger på de värden som finns beskrivna i de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik samt på värden för Esbo stad som stadsfullmäktige beslutat om. Inkluderande värderingar och verksamhetssätt lägger grunden till all småbarnspedagogisk verksamhet i Esbo.

Vi är nyfikna på att lära oss

I Esbo är vi nyfikna på att lära oss och skapar utrymme för försök, insikter och reflektion.

Vi undersöker och utvecklar aktivt och modigt vår egen verksamhet och lär oss av andra. I utvecklingen av verksamheten utnyttjar vi forskning och erfarenheter av praktiskt arbete.

Vi finns till för invånare och sammanslutningar

I Esbo bemöter vi varje individ med respekt.

Vår verksamhet styrs av en gemensam syn på respektfullt bemötande. Vi uppmuntrar barn, unga och vårdnadshavare till delaktighet i den gemensamma verksamheten och i utvecklingen av gemenskapen.

Vi samarbetar

I Esbo samarbetar vi aktivt, lyssnar på och respekterar varandra.

Vår verksamhet styrs av det gemensamma målet att skapa en barnorienterad och enhetlig lärtig. Vi samarbetar sektorsövergripande. Vi stärker samarbetet med vårdnadshavarna samt barns och ungas delaktighet.

Vi agerar ansvarsfullt

Vår verksamhet styrs av de olika dimensionerna av hållbar utveckling.

Vi stöder alla barns och ungas utveckling och lärande. Vi utvecklar den gemensamma verksamhetskulturen så att barn, unga och personalen mår bra. Att främja en hållbar livsstil är ett mål för fostran.

Värdegrunden diskuteras regelbundet i enheten. Via diskussioner skapas en gemensam syn på hur värdegrunden tillämpas i praktiken.

2.5. Synen på lärande

Beskrivningen av synen på lärande i grunderna för planen för småbarnspedagogik kompletteras i Esbo med ett perspektiv av positiv pedagogik. Genom att identifiera och utnyttja de styrkor barnen har, förstärks barnens tro på sin egen förmåga. Uppmuntrande handledning och respons ökar barnens tro på sina egna möjligheter samt främjar intresset och viljan att lära sig.

2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

Småbarnspedagogiken är en planerad och målinriktad helhet av fostran, undervisning och vård. Målet med denna pedagogiskt inriktade helhet är att säkerställa att barnen mår bra, lär sig och utvecklas. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt hos barn i olika åldrar och i olika småbarnspedagogikens verksamhetsformer. Deras betydelse varierar också i olika situationer. Fungerande fostringssamarbete mellan personal och barnets hem är en förutsättning för god fostran, undervisning och vård.

Planering och genomförande av den småbarnspedagogiska verksamheten som en målinriktad helhet beskrivs närmare i kap. 4.

2.7. Mångsidig kompetens

Grunden för mångsidig kompetens hos barnen läggs i tidig ålder. Mångsidig kompetens utvecklas hos barnet i småbarnspedagogiken och fortsätter systematiskt genom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen vidare i livet. Förutsättningarna för att utveckla mångsidig kompetens stärks i takt med att barnen utvecklas. Mångsidig kompetens inom småbarnspedagogiken är beskrivet utifrån sex delområden som har beröringspunkter med varandra. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo lyfts särskilt fram att utveckling av barnets språkliga färdigheter anknyter till alla områden inom mångsidig kompetens.

All verksamhet inom småbarnspedagogik ska främja mångsidig kompetens hos barnet. Att utveckla mångsidig kompetens ska därmed beaktas i planeringen, genomförandet och utvärdering av verksamheten. I barnets plan beaktas utveckling och utvärdering av mångsidig kompetens individuellt för varje barn.

2.7.4 Multilitteracitet

I småbarnspedagogiken utvecklas multilitteracitet genom att barnen ges möjlighet att tolka, uttrycka och skapa mening med hjälp av olika uttrycksformer, såsom tal, bild, rörelse, ljud, lek och digitala medier. Arbetet tar avstamp i barnkultur, det vill säga i barnens egna lekar, berättelser, intressen och kulturella uttryck, både sådant barnen möter och sådant de själva skapar. I vardagen uppmuntras barnen att samtala om det de ser, upplever och producerar samt att lyssna till andras tankar och tolkningar. Digitala verktyg används som en naturlig del av verksamheten för att dokumentera, berätta, undersöka och skapa tillsammans.

I småbarnspedagogiken stöds utvecklingen av barnens begynnande AI (Artificiell Intelligens)-litteracitet och AI-kunnighet som en del av den mångsidiga kompetensen. Genom lek, utforskande arbetssätt och gemensam reflektion ges barnen möjligheter att bekanta sig med hur digitala verktyg fungerar och reagerar på olika val. Barnen stöds i att uppfatta samband mellan handling och resultat samt att förstå att digitala system är skapade av människor, fungerar utifrån instruktioner och kan ge olika resultat. Detta görs genom konkreta exempel. Barnen kan till exempel leka "robot", där ett barn eller en vuxen följer enkla instruktioner som de andra ger. Tillsammans reflekterar man över vad som händer om instruktionerna är otydliga eller saknas. På så sätt konkretiseras att digitala system fungerar utifrån givna instruktioner. Verksamheten stärker barnens nyfikenhet, multilitteracitet och förmåga att pröva, jämföra och reflektera i olika lärandesituationer

Genom gemensamma samtal om innehåll, bilder, berättelser och digitala upplevelser som är meningsfulla för barnen stärks deras förmåga att reflektera, resonera och förhålla sig kritiskt på ett åldersanpassat sätt. På så sätt läggs grunden för multilitteracitet, delaktighet och förståelse för den digitaliserade värld som barnen växer upp i.

2.7.5 Digital kompetens

Centralt i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo inom kompetensområdet digital kompetens är att säkra barnens utveckling av för framtiden viktiga kompetenser som berör digitalisering. Genom kreativ, skapande och utforskande lek främjas barnens digitala kompetens, programmeringskunskaper och medieläskunnighet på ett tryggt och åldersanpassat sätt.

I vardagen förverkligas digital kompetens genom att digitala verktyg används naturligt och mångsidigt i lek, lärande och dokumentation. Barnen får tillsammans med personalen utforska digitala verktyg genom att fotografera, filma, spela in ljud, skapa bilder och berättelser samt genom rörelse- och skapande aktiviteter.

Programmeringstänk och logiskt tänkande tränas både med och utan digitala verktyg, till exempel genom enkla programmeringslekar, sekvenser, instruktioner och problemlösning i lek och vardagssituationer. Medieläskunnighet utvecklas genom gemensamma samtal om innehåll, bilder och digitala upplevelser som barnen möter.

Personalens närvaro och aktiva handledning säkerställer att barnen lär sig använda digitala verktyg på ett tryggt, ansvarsfullt och åldersanpassat sätt. Samarbetet med vårdnadshavare stärker en gemensam förståelse för digitaliseringens roll i barnens liv.

3 Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken

Alla i personalen ska främja en verksamhetskultur i enlighet med riktlinjerna i den lokala planen för småbarnspedagogik. Verksamhetskulturen byggs upp så att den konsekvent stöder förverkligandet av en pedagogiskt inriktad helhet av fostran, undervisning och vård. Verksamhetskulturen ska vara sådan att den främjar inklusion, dialog, samarbete, gemensamt ansvarstagande och delaktighet mellan alla som är del av vardagen i den småbarnspedagogiska verksamheten. Dagliga möten karaktäriseras av ömsesidig respekt för och vänligt bemötande av varandra. Att främja hållbar utveckling genomsyrar all verksamhet. Gemenskapens mångfald ses som en styrka.

Personalen inom småbarnspedagogik ser till att varje barn känner sig som en värdefull del av sin egen barngrupp och blir bekräftade för den de är. I en inkluderande verksamhetskultur skapar personalen förutsättningar för att varje barn aktivt kan delta, utvecklas och vara delaktiga i den gemensamma verksamheten utgående från sina egna förutsättningar samt får det stöd hen behöver.

Genom mångsidiga och flexibla pedagogiska arrangemang planerar, omformar och anpassar personalen den dagliga verksamheten och pedagogiken utgående från gruppens och varje enskilt barns unika behov, styrkor och intressen. Inom den egna gruppen bildar personalen flexibelt mindre grupper utgående från gruppens behov och verksamhetens syfte. Den personal som finns tillgänglig i enheten utnyttjas flexibelt utgående från behovet. Verksamheten differentieras, det vill säga anpassas enligt barnens individuella behov, förutsättningar och intressen, för att säkerställa att varje barn får lämpliga utmaningar och möjligheter att lyckas. Lärmiljöerna planeras och omformas så att hela gruppens utveckling, lärande och välbefinnande främjas och så att varje barn i gruppen kan vara delaktig i gruppen och delta i den gemensamma verksamheten. Personalen säkerställer att varje barn dagligen får positiva lärupplevelser tillsammans med de andra barnen.

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

För att utveckla en inkluderande verksamhetskultur behövs en gemensam värdegrund och gemensamma mål i arbetsgemenskapen. Alla som arbetar i enheten bär ansvar för att varje barn får utvecklas, lära sig, må bra och vara delaktig i gruppen. Alla i personalen ansvarar även för att utveckla verksamhetskulturen och för att följa de verksamhetssätt som man gemensamt kommit överens om i gemenskapen.

Alla i som arbetar i enheten förbinder sig till att arbeta i enlighet med inkluderande principer. Tillsammans i enheten funderar man över vilka värderingar, attityder och föreställningar som finns i enheten och hur dessa främjar utvecklingen av en inkluderande verksamhetskultur. Det är viktigt att varje medlem i gemenskapen är medveten om hur egna värderingar, attityder och handlingar

påverkar den gemensamma verksamhetskulturen **samt barnens och vårdnadshavarnas upplevelse av gemenskap och delaktighet.**

Under ledning av ledaren för småbarnspedagogik diskuterar och utvärderar personalen i småbarnspedagogiken verksamhetskulturen i den egna enheten. Tillsammans skapas en gemensam syn och förståelse om hurdan verksamhetskulturen är, hur inkluderande småbarnspedagogik förverkligas i den egna gruppen och enheten samt mot vilken riktning verksamhetskulturen kan utvecklas för att bättre stöda förverkligande av målen för småbarnspedagogik.

3.1.3 Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

Delaktighet

Barnen är delaktiga i alla situationer i vardagen. Barnets förmåga att delta och påverka är en del av den mångsidiga kompetensen hos barnen och utvecklingen av denna förmåga stöds i småbarnspedagogiken. Speciell uppmärksamhet ska fästas vid barnens möjligheter att påverka det egna arbetet, den pedagogiska verksamheten, arbetssätt och lärmiljön. Barnen deltar utgående från egna förutsättningar i planering och utvärdering av den dagliga verksamheten men också gällande sitt eget lärande. Barnens egen självvärdering stöder barnen i att börja iaktta sitt beteende, sitt arbete och sitt lärande. Samtidigt övar barnet på att strukturera och planera sitt arbete. Barnen ska också tillsammans med personalen utvärdera hur väl de lyckats i sina gemensamma uppgifter.

Barnens tidigare erfarenheter, intressen och idéer är utgångspunkten då verksamheten planeras. Personalens ansvar är att beakta att alla barn är delaktiga och har möjlighet att påverka frågor som gäller dem och verksamheten. Inom givna ramar ges barnet möjlighet att göra egna val och uppleva vad det innebär att vara delaktig i gemensamt beslutsfattande. Genom att främja delaktighet i verksamheten övar barnet sig på att lyssna och samarbeta med andra, kompromissa och ta hänsyn till andra. Att upptäcka att den egna åsikten är viktig är centralt för barnets känsla av delaktighet. Att barnet har en känsla av delaktighet innebär också att barnet blir bekräftat och känner sig inkluderad i gemenskapen.

Likabehandling och jämställdhet

Begreppet likabehandling innebär att alla människor har samma värde och behandlas jämlikt. Alla barn ska bekräftas för den de är, och inte för vad de gör, hur de ser ut eller vilket kön, kultur eller grupp de tillhör. Barnet ges möjligheter att utveckla sin egen, unika personlighet. Genom att bekräfta barnet som den person det är, stärks barnets självkänsla och den egna identiteten.

Med begreppet jämställdhet syftar man till jämlikhet mellan könen. Inom småbarnspedagogiken ges alla barn samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Det handlar om att låta barnet utforska, pröva och utvecklas till sin fulla potential. Barnet ska få hjälp med att utveckla en god självkänsla och begränsas inte av förväntningar, förutfattade meningar eller stereotypa antaganden, oavsett kön.

Att arbeta med likabehandling och jämställdhet i småbarnspedagogiken innebär att synliggöra och bli medveten om eventuella rådande normer. Arbetet inleds med att personalen stannar upp och aktivt reflekterar över egna antaganden, förväntningar och eventuella fördomar om till exempel könsroller. Alla i arbetsgemenskapen ska kritiskt granska sitt sätt att agera och uttrycka sig i barngruppen samt synliggöra vilka normer, antaganden och förväntningar som förmedlas genom deras handlingar. Personalens bemötande behöver regelbundet analyseras, exempelvis genom att uppmärksamma till vem, på vilket sätt och i vilka situationer barn ges uppmuntran, beröm och tillsägelser, samt vilka mönster som kan urskiljas i detta.

I den pedagogiska verksamheten och under andra situationer i vardagen, exempelvis vid samlingar eller måltider, är det viktigt att personalen säkerställer att taltid och inflytande fördelas jämnt. Det handlar om att ge varje barn lika förutsättningar att bli hörd och sedd.

Även den fysiska lärmiljön har en avgörande roll i hur barnen formar sin identitet. Lek- och lärmiljöerna planeras och organiseras så att de bjuder in alla barn, oberoende av t.ex. kön eller etnicitet, till alla typer av lekar. Personalen är aktivt medveten om och granskar det språk och den litteratur de använder i verksamheten. Genom att använda normmedvetet språk och litteratur ges barn möjlighet att möta en mångfald av förebilder där egenskaper som exempelvis mod, empati och nyfikenhet inte är kopplade till ett specifikt kön eller annan grupp.

Arbete med likabehandling och jämställdhet inom småbarnspedagogiken är en kontinuerlig process av reflektion där målet är att varje barn ska få växa upp utan att deras drömmar, intressen eller känsloliv begränsas av färdiga eller förlegade mallar. Främjande av likabehandling och jämlikhet beaktas också i samarbetet med vårdnadshavare.

I enhetens verksamhetsplan ställer arbetsgemenskapen upp gemensamma mål för enhetens arbete med jämställdhet- och likabehandling samt utvärderar regelbundet målen med hjälp av de mätare de definierat.

3.1.4 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

I småbarnspedagogiken betonas språkmedveten pedagogik. Pedagogiska metoder som stöder och stimulerar språkutvecklingen används aktivt som en del av den allmänna verksamheten. Genom

användning av språkmedvetna arbetssätt stöds varje barns språkliga utveckling oberoende av språklig bakgrund. Som stöd för kommunikation och förståelse används mångsidigt olika metoder och verktyg, t.ex. bilder och tecken som stöd. I all verksamhet ska personalen ständigt iaktta sitt eget språkbruk och aktivt arbeta med att fungera som en god språklig modell för barnet.

Småbarnspedagogiken är en mångkulturell miljö där både barn och vuxna har olika bakgrunder. Personalen närmar sig mångkulturalitet utgående från sin egen kultur. Därför är det viktigt att vara medveten om hur den egna bakgrunden och de egna kulturella värderingarna påverkar tänkandet och agerandet. Genom att vara medveten om sina egna värderingar ökar även förståelsen för andra kulturer och åskådningar. Också i det här fallet fungerar personalen som en förebild för barnet.

3.1.5 Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

I småbarnspedagogiken följs *Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren 2016: Glädje, lek och gemensamma aktiviteter* (UKM 2016:21) och i verksamheten betonas betydelsen av rörelse för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. *Rörelse och fysisk aktivitet inom småbarnspedagogiken beskrivs närmare i kap. 4.5.5.*

Inom småbarnspedagogiken övar barnen sociala färdigheter, självreglering, att reglera känslor samt att fungera i interaktion med andra. Inom varje barngrupp väljs en metod som stöder personalen i att målmedvetet utveckla dessa färdigheter. Målmedveten utveckling av barnens sociala färdigheter kräver att hela personalen förbinder sig till att följa den valda metoden, delar samma värdegrund samt följer gemensamma överenskommelserna om regler och riktlinjer. Personalens uppgift är att observera och stöda interaktionen och leken samt gruppdynamiken i barngruppen. Personalen är aktivt närvarande i alla situationer och fungerar som förebild för barnen gällande positivt samspel med andra människor. För att förebygga mobbning, trakasseri och våld behövs därutöver en positiv och uppmuntrande verksamhetskultur där barnen får beröm och personalen ser det goda i barnen. Ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna främjar det förebyggande arbetet och underlättar vid behov utredning av mobbning, trakasseri och våld. *Enhetens förfaringssätt för att förebygga och ingripa vid mobbning, våld, trakasserier och diskriminering beskrivs närmare i planen *Steg för ingripande* som är en bilaga till stadens gemensamma plan mot mobbning, våld, trakasserier och diskriminering inom Esbo stads sektor för fostran och lärande. Inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen ingår *Steg för ingripande* i enhetens verksamhetsplanen.*

Hållbar utveckling är både mål för fostran samt ett förfaringssätt inom småbarnspedagogiken. Att främja hållbar utveckling genomsyrar hela småbarnspedagogikens verksamhet. Fostran till en hållbar livsstil har som målsättning att skapa grund för ett hälsosamt, tryggt och rättvist liv, även för kommande generationer. I småbarnspedagogiken sätts grund för ekosocialmedvetenhet, vilket innebär förståelse av att det finns ett samband mellan människans välmående, ekonomi och miljö.

För barn i småbarnspedagogiken ska fostran till en hållbar livsstil förverkligas på ett sätt som beaktar ålder och utvecklingsnivå. I småbarnspedagogiken handlar detta om mycket konkreta saker t.ex. som att bry sig om sina vänner, bekanta sig med sin närmiljö och öva hållbara vardagsrutiner.

3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Lärmiljöerna är föränderliga och de möjliggör verksamhet av olika slag, både enskilt och i grupp. **Genom att anpassa och omforma lärmiljöerna enligt gruppens och de enskilda barnens intressen, förutsättningar och behov ger personalen alla barn möjlighet att delta och vara delaktiga i gruppens gemensamma verksamhet.**

Lärmiljöerna ska beakta **och utnyttja** de fysiska möjligheter som enheten och dess närmiljö har. Med hjälp av virtuella och digitala lösningar samt samarbete med olika aktörer är det möjligt att utvidga lärmiljöerna. Digitala verktyg, applikationer och miljöer används som en naturlig del av den pedagogiska verksamheten.

Lärmiljöerna består även av den lokala kulturen, naturen och hembygden, och har inslag som stöder barnens språkutveckling. Lärmiljöerna, däribland material och olika redskap, är tillgängliga för alla barn. Barnen deltar i att planera och att utforma lärmiljöer också i praktiken.

För att utveckla och omforma lärmiljöerna är det viktigt att lärmiljöerna systematiskt utvärderas, att personalen tillägnar sig nya metoder och arbetssätt och att personalens kompetens kontinuerligt utvecklas. Utvärderingen av lärmiljöerna ingår i enheternas självvärdering.

3.3. Samarbete inom småbarnspedagogiken

Personalen inom småbarnspedagogiken barnen och deras vårdnadshavare samt övriga sakkunniga, som samarbetar med bildar **en fostringsgemenskap**. Det innebär att vars och ens kunskande och erfarenheter förenas för att skapa de bästa förutsättningarna för att främja **varje barns** välmående, utveckling och lärande.

Inom småbarnspedagogiken arbetar personer med olika yrkesroller. Uppgifter och ansvar i arbetet varierar mellan de olika yrkesgrupperna, men alla som arbetar i småbarnspedagogiken har ansvar för alla barn i gemenskapen och ska värna om barnens välbefinnande. Detta förverkligas genom att personalen följer upp och utvärderar barnens utveckling och lärande i hela enheten, i enskilda

grupper samt hos det enskilda barnet. Ett fungerande samarbete förutsätter att alla tar sitt ansvar och är medvetna om sin roll i samarbetet.

De personer som jobbar inom enheten bildar en gemenskap. För att skapa en gemensam förståelse om småbarnspedagogikens mål och hur planen för småbarnspedagogik implementeras i vardagen deltar alla i personalen i pedagogiska diskussioner i enheten. Inom enheten skapas en gemensam förståelse om hur den dagliga verksamheten byggs upp i hela enheten och i barngrupperna, samt hur personalen ska arbeta tillsammans för en fungerande vardag.

Under ledning av ledaren inom småbarnspedagogik utvärderas och utvecklas enhetens verksamhet och verksamhetskultur samt klargörs allas grunduppgifter och strukturerna för samarbete inom enheten och med andra samarbetspartners. Professionalitet genomsyrar allas sätt att arbeta. Vars och ens kunskap används då verksamhet planeras och förverkligas.

3.3.1 Samarbete med vårdnadshavarna

Vårdnadshavarna har i första hand ansvar för barnets fostran. De känner sitt barn bäst. Personalens roll är att stöda vårdnadshavarna i fostringsuppgiften med sin professionalitet och sina insikter i barnets fostran. Alla i personalen ansvarar för att skapa och upprätthålla en god fostrande gemenskap. Öppenhet, ömsesidigt förtroende och respekt är grunden för ett konstruktivt samarbete. Vårdnadshavares delaktighet i småbarnspedagogiken möjliggörs genom att personalen är lyhörd för vårdnadshavares tankar och åsikter. Ett bra fostringssamarbete gynnar även barnets delaktighet och trygghet.

Personalen ansvarar för utveckling av samarbetet med vårdnadshavare. Utöver befintliga strukturer för samarbetet utvecklar personalen nya samarbetsformer som stödjer dialogen med hemmet. Personalen diskuterar med vårdnadshavare hur samarbetet ska organiseras på ett sätt som båda parterna är överens om.

Personalen och vårdnadshavare diskuterar regelbundet om barnets dagliga upplevelser, barnets utveckling och lärande. Fungerande kommunikation i form av daglig kontakt, telefonsamtal, samtal kring barnets plan, föräldrakvällar och olika evenemang är en naturlig del av vardagen. Kommunikationen med vårdnadshavarna sker både muntligt och skriftligt. Vårdnadshavarna ska få information om verksamhetens pedagogiska innehåll, t.ex. i form av vecko-/månadsbrev, föräldrakvällar och samtal samt om förfaringssätten kring anordnandet av stöd för barnet vid behov. Ifall personalen saknar gemensamt språk med vårdnadshavare, kan tolk användas som hjälp i diskussioner om barnet (t.ex. då barnets ska inleda i småbarnspedagogisk verksamhet, barnets plan), men även non-verbal kommunikation, bilder och digitala hjälpmedel kan användas som stöd.

I samband med diskussionen om barnets plan informeras vårdnadshavare om hur uppgifter som gäller det egna barnet hanteras, hur information erhålls och överförs, samt om frågor i anslutning till sekretess. Vid eventuella meningsskiljaktigheter mellan personal och vårdnadshavare diskuteras ärendet mellan de parter som är berörda. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument finns tillgängliga på undervisningsspråket.

Gemensamma riktlinjer för samarbete då barnet inleder i småbarnspedagogisk verksamhet

Målet för samarbete när ett barn inleder i småbarnspedagogisk verksamhet kan ses ur tre olika perspektiv:

1. Barnets perspektiv: målet är att barnet bekantar sig med personalen och de andra barnen samt byggnaden, gården, rutiner och verksamheten för att öka barnets känsla av trygghet.
2. Vårdnadshavarnas perspektiv: målet är att barnets vårdnadshavare blir bekanta med personalen, har möjlighet att berätta om sitt barn och diskutera om olika arrangemang samt lär känna vad som händer under dagen. Barnets vårdnadshavare får svar på sina frågor och kan känna sig trygga med att lämna sitt barn i vårdplatsen.
3. Personalens perspektiv: målet är att personalen lär känna barnet och vårdnadshavare samt att det skapas en dialog mellan vårdnadshavare och personal. Personalen har tid att svara på vårdnadshavares frågor samt möjlighet att se hur barnets vårdnadshavare fungerar med sitt barn i olika situationer. Personalen får information av vårdnadshavare för att kunna planera småbarnspedagogisk verksamhet ändamålsenligt för barnet.

Personalen ansvarar för att varje barn och barnets vårdnadshavare får en god introduktion i den småbarnspedagogiska verksamheten och vårdplatsen, s.k. mjuklandning i verksamheten. Då vårdnadshavarna första gången besöker vårdplatsen görs en överenskommelse om hur bekantningsperioden genomförs. Om ett besök inte är möjligt kommer personalen överens med barnets vårdnadshavare om bekantning i verksamheten på ett annat sätt. För bekantning rekommenderas en period på ca 1–2 veckor. Speciellt barn under 3 år kan behöva en längre bekantningsperiod. Perioden byggs upp enligt barnets och vårdnadshavares behov samt utgår ifrån helhetssituationen på vårdplatsen.

För att personalen ska få kunskap om och förutsättningar för att uppmärksamma barnets individuella behov förs grundläggande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets vanor, trivsel, utveckling och lärande under den första tiden då barnet vistas på enheten. Enheten utser för varje barn en person som ansvarar för bekantningsperiodens förverkligande och sköter den huvudsakliga kontakten med barnets vårdnadshavare under bekantningsperioden.

Barnet deltar i gruppens verksamhet under bekantningsperioden, men det är huvudsakligen barnets vårdnadshavare som tar hand om sitt barn. Det är först när barnets vårdnadshavare inte är närvarande som personalen tar över ansvaret.

Som stöd för samarbetet vid inledande av den småbarnspedagogiska verksamheten finns gemensamma dokument som barnets vårdnadshavare ska fylla i. Personalen på barnets blivande vårdplats ansvarar för att vårdnadshavarna får dessa dokument och går igenom de ifyllda dokumenten tillsammans med dem.

Varje enhet definierar närmare principer för då barn inleder småbarnspedagogik och gör överenskommelser om arbetsfördelning.

3.3.2 Samarbete med olika aktörer

Verksamheten inom småbarnspedagogiken präglas av ett mångsidigt och målmedvetet sektorsövergripande samarbete med olika externa aktörer. Samarbete med olika aktörer utvecklas i enlighet med småbarnspedagogikens uppdrag och mål för att främja barnens utveckling och lärande. I samarbetet beaktas en fungerande informationsgång. Samarbetet med olika aktörer utvärderas och utvecklas i samarbetsnätverken. I den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Esbo betonas även ett mångsidigt internt samarbete.

Samarbete med andra aktörer ifråga om stöd för barnet beskrivs i kap. 5.2.

I situationer där barnets utveckling och lärande kan äventyras på grund av omständigheter i uppväxtmiljön, samarbetar personalen med barnskyddsmyndigheter eller polisen för att barnet kan få det stöd hen behöver. Skyldigheten att göra barnskyddsanmälan i enlighet med barnskyddslagen gäller hela personalen i enheten.

4 Planering och genomförande av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken är helhetsskapande och kombinerar och tillämpar lärområden. God fostran, undervisning och vård genomförs som en målinriktad, inkluderande, ändamålsenlig och helhetsmässig pedagogisk verksamhet vars syfte är att främja barnens utveckling, lärande och välbefinnande.

Utgående ifrån en gemensam förståelse av värdegrunden, synen på lärande och verksamhetskulturen arbetar personalen inom enheten tillsammans med barnen, vårdnadshavare och med andra samarbetspartners för att skapa och omforma lärmiljöer och välja arbetssätt för att målen för småbarnspedagogiken ska uppnås. Den pedagogiska verksamheten utgår i från barnens intressen, **förutsättningar** och behov samt bygger på de erfarenheter och kunskaper barnet redan har.

Lärområdena ger ramar för hurdana erfarenheter, situationer och miljöer som ska erbjudas i verksamheten. Verksamheten planeras och genomförs även så att utveckling av mångsidig kompetens beaktas.

I den pedagogiska verksamheten får barnen lära sig, uppleva, agera, delta, leka, röra på sig, upptäcka och uttrycka sig. För att garantera kvalitativ småbarnspedagogisk verksamhet dokumenteras, utvärderas och utvecklas verksamheten systematiskt och kontinuerligt.

4.2 Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en process där personalen målmedvetet observerar och dokumenterar sina observationer om barnen och barngruppen i olika situationer och från olika perspektiv. Dokumentationen används sedan för att följa upp barnets utveckling och lärande samt som stöd för att anpassa och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten så att den främjar barnens lärande, utveckling och välbefinnande samt möter barnens intressen och behov. Pedagogisk dokumentation utgör även en viktig metod för att bedöma barnens eventuella behov av stöd. **Barnets perspektiv beaktas i dokumentationen och används som grund för planering av verksamheten.**

I den pedagogiska dokumentationen används mångsidiga metoder som t.ex. personalens anteckningar och iakttagelser av barnet, diskussioner med barnet och vårdnadshavare, barnets egna produkter, foton, filmer, språkliga observationsscheman, barnets självvärdering samt barnets

plan. Barnet har ett aktivt inflytande över den pedagogiska dokumentationen. Deras egna erfarenheter, tankar och idéer dokumenteras och de deltar även i val av innehåll till den pedagogiska dokumentationen. Barnets egna produkter väljs och kommenteras av barnet och dokumenteras som en del av lärprocessen. Även vårdnadshavarna ges möjlighet att ta del av barnens egen pedagogiska dokumentation.

Dokumentationen av observationer och iakttagelser kring barnets utveckling och lärande används som grund för reflektion och stöder personalen att lära känna det enskilda barnet samt att förstå hur barngruppen fungerar. Personalen planerar tillsammans hur observationsstunder och spontana iakttagelser dokumenteras samt kommer överens om hur dokumentationen sparas och används.

Personalen observerar barnets språk för att kunna stödja barnets individuella språkliga utveckling i verksamheten. I småbarnspedagogiken i Esbo används det språkliga observationsschemat för alla barn. Det språkliga observationsschemat används som stöd i uppgörande av barnets plan och i planering av verksamheten.

Dokumentation som systematiskt samlats in under längre tid är även en viktig del av barnets självvärdering. Dokumentationen som gjorts under lärprocessen används för att synliggöra lärandet. Personalen ger respons och diskuterar med barnet i olika skeden av lärprocessen för att göra barnet medvetet om sitt eget lärande och hjälpa barnet att utveckla en positiv uppfattning om sig själv som en lärande individ. I självvärderingen används metoder som lämpar sig för barnet, utgående ifrån barnets kunskaper och förutsättningar. Självvärderingsförmågan, som småningom utvecklas under barnens lärtig, utgör en del av förmågan att lära sig lära. Barnen kan med hjälp av den pedagogiska dokumentationen tillsammans med personalen utvärdera hur väl de lyckats i sina gemensamma uppgifter och reflektera över vad de lärt sig. Dokumentationen används också som grund för diskussioner med vårdnadshavare om barnets utveckling och lärande.

4.3 Mångsidiga arbetssätt

Den pedagogiska verksamheten i småbarnspedagogiken är helhetsskapande. Leken och andra arbetssätt som är upplevelsebaserade och aktiverande betonas. Arbetssätten upprätthåller barnens upptäckarglädje och nyfikenhet.

Arbetssätt väljs utgående ifrån barnen, deras ålder, utvecklingsskede, behov, intresse och tidigare kunskaper. I valet av arbetssätt beaktas även att arbetssätten är ändamålsenliga i förhållande till verksamhetens mål och innehåll. Personalen är lyhörda och sensitiva för barnens intressen och behov samt vägleder barnen att pröva på olika arbetssätt.

I småbarnspedagogiken får barnen använda digitala verktyg, applikationer och miljöer till att, begrunda, lära, hämta och behandla information samt till att uttrycka sig och interagera på sätt som är lämpligt för åldern. Barnen lär sig använda verktygen på ett tryggt, ansvarsfullt och ändamålsenligt sätt.

Verksamhet genomförs mångsidigt i grupper av olika sammansättningar och storlekar. Grupper kan beroende på verksamhetens natur bildas att vara antingen bestående över en tid eller omväxlande (till sammansättningen olika). Planering av i hurdana grupper verksamheten ordnas utgår ifrån barnens intressen, tidigare kunskaper och barnens planer. Med arbete i **smågrupper** skapas förutsättningar att bättre kunna beakta enskilda barns behov och är ett centralt sätt att organisera verksamheten i olika situationer. Alla barn får mera taltid och bättre möjligheter att vara delaktiga i verksamheten. I **smågrupper** har barnen lättare att koncentrera sig och fler möjligheter att lära sig tillsammans och av varandra. **Genom arbete i smågrupper skapas även gemensamma upplevelser och minnen som stärker vänskapsrelationer och bidrar till utvecklingen av barnens sociala färdigheter. När barn samarbetar, samtalar och löser problem tillsammans i mindre grupper ökar deras förståelse för olika tankesätt, perspektiv och kulturer i vardagen. Arbetet i smågrupper stödjer både den sociala gemenskapen och barnens förmåga till empati, delaktighet och ömsesidig respekt.** Då gruppen är mindre har personalen även bättre förutsättningar att observera och dokumentera sina iakttagelser om barnen i gruppen samt att bemöta varje barn personligen.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken ska ses som en del av den pedagogiska verksamheten och som ett pedagogiskt verktyg. Glädje och lekens möjligheter utnyttjas i hela gemenskapen och så att dessa genomsyrar hela verksamheten. I verksamheten betonas lek som stärker gemenskapen och barnens delaktighet i gruppen. Genom att vara lyhörd för varje barns individuella förutsättningar och behov tryggar personalen varje barns möjlighet att dagligen aktivt delta i gemensamma lekar med de andra barnen. Personalens uppgift är att vara fysiskt och psykiskt närvarande i leksituationer och värna om lekro och trygghet i leken.

Personalens roll i leken varierar beroende på leksituationen och lekens syfte och mål. Personalen ska delta aktivt i leken, berika och handleda leken, fungera som rollmodell eller vara en utomstående observatör som stiger in i leken vid behov. Personalen ska därtill möjliggöra att barnen får leka i grupper av olika storlek och sammansättning. Personalen stöder även barnen i att utveckla sina lekkompetenser och uppmuntrar barnen att pröva på och öva olika roller i leken.

Leken stöds därtill genom användning av mångsidiga arbetssätt och kreativt utformade lekmiljöer som stimulerar uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. I leken skapas kontinuitet mellan inne- och utemiljöer, närmiljön och hemmet. En påbörjad lek ska i mån av möjlighet kunna sparas och fortsättas vid ett senare tillfälle. Leksaker och andra lekredskap ska vara tillgängliga för varje barn. Vid utformande av lekmiljöer och val av redskap beaktas varje barns intressen och behov samt språkliga och kulturella bakgrund. Digitala verktyg och applikationer kan användas för att utvidga lekmiljöerna.

Vid utformande av lekmiljöer får även läsning och litteratur ta plats. Genom att kombinera lek och läsning skapas en brygga mellan fiktion och verklighet vilket fördjupar både barnens förståelse och lust att lära. När böcker görs tillgängliga för barnen i lekmiljöerna, t.ex. bilderböcker om mat eller kokböcker i lekhörnan med temat kök, blir läsning en naturlig del av barnens vardag och inte enbart en aktivitet som är planerad av personalen. När barnen leker ut ur en berättelse aktiveras flera sinnen samtidigt. Personalen uppmuntras att vara en lekfull medupptäckare, ställa frågor och undvika att styra leken. Lekkompetens handlar om att vara lyhörd för barnens olika impulser i leken och också ge egna impulser till lek.

Personalen dokumenterar barnens lek utgående från observationer och aktivt deltagande i leken. Dokumentationen utgör grunden för gemensam reflektion över, samt utvärdering och utveckling av verksamheten och lekmiljön. Med hjälp av dokumentationen ska personalen även bedöma sin egen roll i leken och säkerställa att tillbudsstämmande utrymmen och redskap används på ett flexibelt och kreativt sätt. Barnen deltar aktivt i att planera, förverkliga, utvärdera och utveckla leken och lekmiljöerna. Att dokumentera barnens lek är ett centralt verktyg i personalens arbete. Det handlar om att synliggöra vad som händer i leken och vilket lärande som sker, i första hand med barnens egna ord.

Tillsammans med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse för barnet. Med hjälp av personalens observationer och vårdnadshavarnas erfarenheter om sitt barn diskuteras det enskilda barnets sätt att leka samt lekintressen.

Tillsammans i enheten diskuterar personalen regelbundet på vilket sätt leken används som grund för utveckling, lärande och välbefinnande utgående från inkluderande principer.

4.5 Lärområden

Personalen ska ha kunskaper om de olika lärområdena för att kunna planera målinriktad och ändamålsenlig pedagogisk verksamhet i form av helheter som beaktar, kombinerar och tillämpar de

olika lärområdena och målen för mångsidig kompetens. Syftet med dessa helheter är att befästa de kunskaper och färdigheter som barnet redan har samt att utvidga barnets världsbild och möjliggöra lärande av nya kunskaper och färdigheter. Lärområdena stöder personalen i planeringen av verksamheten. Lärområdena ger ramar för hurdana erfarenheter, situationer och miljöer de ska söka, omarbета och erbjuda för barnen.

Då personalen planerar meningsfulla pedagogiska helheter med hjälp lärområdena är utgångspunkten barnens intressen och behov samt de erfarenheter och kunskaper barnet redan har. Barnens planer ska således beaktas i planeringen och genomförandet av den pedagogiska verksamheten.

4.5.1 Språkens rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärande. Barnet behöver en mångsidig språkmiljö, som ger barnen möjligheter att stärka och utveckla sina språkliga färdigheter. Personalen klär vardagen i ord, lyssnar, uppmuntrar och stöder barnet att hitta ord som hen försöker uttrycka. Den pedagogiska verksamheten byggs upp så att den stimulerar och berikar alla barns språkliga färdigheter inom olika lärområden. Att stärka och utveckla barnens språkliga förutsättningar beaktas i planering och genomförande av all verksamhet i småbarnspedagogiken. Barnets språk utvecklas i samtal och i samspel med personalen och de andra barnen. I verksamheten ska barnen få tid och rum att på ett mångsidigt sätt använda och vidareutveckla sina individuella språkliga färdigheter genom samtal, med utgångspunkt i barnens egna upplevelser och erfarenheter. Barnen ska ges möjligheter att utveckla ett rikt och nyanserat språk samt att öva förmågan att kommunicera med andra och uttrycka sig.

För att utvecklas språkligt måste barnet få lyssna till andra, och att själv få möjlighet att samtala och öva sin språkliga förmåga. Personalen använder en rik och god svenska. Personalen är språkliga modeller för barnet samt skapar och tar till vara möjligheter till kommunikation med barnen under dagen. Personalen ser det enskilda barnet och observerar varje barns språkutveckling.

Verksamheten planeras så att barnen har möjligheter att iaktta, utforska och experimentera med språket. **Litteraturen och berättandet har en central plats i verksamheten och barnen får bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Personalen läser dagligen högt för barnen och tillsammans utforskar man texten genom diskussioner, drama och skapande. På så sätt övar barnet sin förmåga att lyssna koncentrerat, träna begreppsuppfattning och får möjlighet att utveckla sitt ordförråd. Genom att arbeta med begreppsförklaringar och använda bildstöd eller tecken som stöd vid läsningen inkluderas alla barn oavsett språkkunskaper.** Sagor, rim, ramsor och sånger kompletterar

det språkliga samspelet mellan barn och vuxna samt är verktyg för att utveckla ord- och begreppsförråd och ger modeller för språkbruk. Bibliotekstjänster i Esbo utnyttjas i den småbarnspedagogiska verksamheten och även vårdnadshavare uppmuntras att besöka bibliotek.

Barnen ska uppleva att de blir bemötta och hörda för även deras non-verbala budskap. Personalen ska väcka barnens intresse för språk i olika former. Visuella, auditiva och audiovisuella medel används för att stöda barnets multilitteracitet. Genom att stärka barnens språk får barnet möjligheter att påverka och delta aktivt. Den språkliga miljön ska bl.a. vara lyhörd för barns olika språkliga utgångspunkter. Som stöd för kommunikation och förståelse används bilder och tecken som stöd. Förmågan att använda språket stimuleras då barnet får berätta, förklara och diskutera. Barnen uppmuntras att hitta på egna berättelser som personalen dokumenterar.

Genom att personalen medvetet arbetar med att spegla barnens egna berättelser och dokumenterar deras tankar kan de stärka barnens känsla av delaktighet, aktivt deltagande och gemenskap. Språkmedveten verksamhet innebär sammantaget att främja barnens nyfikenhet för språk, ord och kommunikation. Målet är att varje barn ska få uppleva glädje i att kunna uttrycka sig, bli lyssnat på och bli förstådd.

I den småbarnspedagogiska verksamheten kan personalen tillsammans med barnen iaktta och bekanta sig med olika språk för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På detta vis stöder man barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av den egna språkliga och kulturella identiteten. Samtidigt väcks barnens intresse för både rikedom och det intressanta med olika språk, språkinläring och kulturer i omvärlden. I den småbarnspedagogiska verksamheten kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas. Personalen lyfter fram barnens eget modersmål och eventuella flerspråkighet som en resurs.

Enheten kan göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

4.5.2 Mina många uttrycksformer

Syftet med konstfostran är att alla barn inom småbarnspedagogiken ska få ta del av ett mångsidigt utbud konst- och kulturinnehåll som är anpassat efter deras ålder och utvecklingsnivå. Barnen ges möjlighet att skapa egen konst genom olika uttrycksformer och hitta konstnärliga uttrycksformer som väcker deras intresse och ger dem glädje. Verksamheten inom småbarnspedagogiken planeras så

att barnen ges utrymme för både planerat och spontant skapande. Material för skapande verksamhet ska finnas lättillgängligt för barnen för att stödja deras initiativ, uppmuntra till eget skapande och möjliggöra kontinuerligt utforskande.

I småbarnspedagogikens konstfostran utnyttjas i stor utsträckning de möjligheter som närmiljön och huvudstadsregionen erbjuder för att skapa och uppleva konst. Genom att besöka kulturplatser och -evenemang får barnen göra sina egna iakttagelser och diskutera sina erfarenheter tillsammans med personalen och de andra barnen.

Konst- och kulturfostern genomförs också i samarbete med stadens kulturenhet i form av verksamhetsmodellen Kulturspaning för konst- och kulturuplevelser till de kommunala daghemmen. Genom verkstäder, konstprojekt, konserter och föreställningar i daghemmen får barnen bekanta sig med olika konstnärliga uttrycksformer både som åskådare och genom att skapa själv. Kulturspaning bidrar också till en ökad växelverkan och ett mångsidigt kunskapsutbyte mellan kulturaktörer och personalen inom småbarnspedagogik.

I småbarnspedagogiken kan konstfostran i daghemmen även genomföras i samarbete med läroanstalter inom grundläggande konstundervisning.

Enheten kan göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

4.5.3 Jag och vår gemenskap

Inom småbarnspedagogiken i Esbo utforskar och diskuterar personalen med barnen om olika religioner, åskådningar och religionslöshet med syfte att medvetandegöra barnen om olika åskådningar. Principerna för åskådningsfostran för det enskilda barnet diskuteras tillsammans med barnets vårdnadshavare då barnet inleder i småbarnspedagogik. Samarbete med församlingar kan ingå i verksamheten. Om det i småbarnspedagogiken ingår olika religiösa tillställningar ombeds samtycke av vårdnadshavare för barnets deltagande. För de barn som inte deltar i dessa tillställningar ska ordnas annan verksamhet.

I småbarnspedagogiken främjas och säkras barnens inkludering i samhället och utslagning förebyggs. I småbarnspedagogiken bekantar man sig med sin närmiljö samt gör den egna hemkommunen bekant och betydelsefull för barnen.

Mediefostran

I Esbo är mediefostran en naturlig del av den pedagogiska vardagen. Medier används och utforskas tillsammans med barnen i lek, projekt och vardagliga situationer, alltid med närvarande och aktiva vuxna. Barnen möter medier på många sätt: genom berättelser, bilder, ljud, rörelse, digital dokumentation och gemensamt skapande.

I verksamheten ges barnen regelbundna möjligheter att producera eget innehåll, till exempel genom att fotografera, filma, skapa berättelser, böcker, bilder eller dramatisera teman som är aktuella i barngruppen. Medieproduktion används både som ett sätt att uttrycka sig och som ett verktyg för gemensam reflektion och pedagogisk dokumentation.

Mediefostran i Esbo utgår från barnens intressen och erfarenheter. Mediefenomen som barnen möter i sin vardag tas tillvara i verksamheten och bearbetas tillsammans i trygga former. Personalen synliggör och benämner medieinnehåll, samtalar med barnen om innehållets ursprung och innehåll och skapar utrymme för frågor, funderingar och gemensamt utforskande.

Barnen får stegvis stöd i att förstå skillnaden mellan fantasi och verklighet samt i att förhålla sig till medieinnehåll på ett reflekterande sätt. Ansvarsfull användning av medier betonas i vardagen genom gemensamma överenskommelser, åldersanpassat innehåll och samtal om trygghet, hänsyn och välbefinnande.

I Esbo kopplas mediefostran ofta till andra uttrycksformer. Medieteman bearbetas genom rörelselekar, bildskapande, musik, berättande och drama, vilket stärker både gemenskapen i gruppen och barnens möjligheter att uttrycka känslor och tankar på olika sätt.

Enheten kan göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena inte ska genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

4.5.4 Jag utforskar min omgivning

Inom småbarnspedagogiken uppmärksammas och utforskas vardagsteknologin i närmiljön av barnen och personalen tillsammans. Man funderar och utforskar hur enkla redskap, konstruktioner och material fungerar. Genom att bygga, konstruera och experimentera med olika material får barnen prova, jämföra och hitta lösningar på ett lekfullt sätt.

Teknologifostran genomförs både med och utan tekniska eller digitala redskap. Barnen övar på logiskt och problemlösande tänkande i lek och vardag genom att sortera, ordna, följa enkla instruktioner och upptäcka mönster. Som en del av slöjd och skapande arbete kan barnen till

exempel bygga fantasimaskiner eller enkla fungerande konstruktioner, vilket stärker deras förståelse för hur saker hänger ihop.

I vardagen ska det matematiska tänkandet synliggöras i barnens vardag genom medvetet matteprat i lek, rutinsituationer och utforskande aktiviteter. Personalen sätter ord på matematiska begrepp tillsammans med barnen, till exempel genom att jämföra, uppskatta, räkna och resonera kring form, storlek, mängd, tid och rum i den närmaste miljön. Barnen uppmuntras att uttrycka sina tankar, ställa frågor och lyssna på andras lösningar, vilket stärker både språkligt och matematiskt tänkande.

Programmeringstränas tränas genom att barnen får öva på att följa, skapa och förändra enkla instruktioner, upptäcka ordningsföljder samt förutse och testa vad som händer om något ändras. Matematiska och algoritmiska resonemang knyts till barnens egna iakttagelser, rörelse, lek och undersökande arbete både inomhus och utomhus. Genom ett gemensamt och tillgängligt matematiskt språk skapas förutsättningar för delaktighet, nyfikenhet och tilltro till den egna förmågan att tänka matematiskt och logiskt.

STEAM-pedagogik stödjer utvecklingen av barnens multilitteracitet och digitala kompetens genom att integrera naturvetenskapliga, tekniska, kreativa och matematiska arbetssätt i lek och undersökande verksamhet. I STEAM-verksamhet ges barnen möjligheter att tolka, undersöka och producera olika typer av innehåll samt använda och förstå digitala verktyg i meningsfulla sammanhang. Arbetssättet stärker barnens förmåga att göra iakttagelser, ställa frågor, dra slutsatser och uttrycka sina tankar på olika sätt. I vardagen kan STEAM till exempel synas genom att barnen undersöker vilka material som flyter eller sjunker, dokumenterar sina observationer tillsammans med personalen och samtalar om resultaten. I aktiviteten kombineras naturvetenskapligt utforskande, matematiska begrepp, språk och digital dokumentation, samtidigt som barnen ges möjlighet att uttrycka sig, samarbeta och delta utifrån sina egna förutsättningar. Alla barn uppmuntras att delta, oberoende av tidigare erfarenheter, och personalen beaktar ett inkluderande och könssensitivt förhållningssätt.

Enheten kan göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

4.5.5 Jag växer, rör på mig och utvecklas

I småbarnspedagogiken följs *Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren 2016: Glädje, lek och gemensamma aktiviteter* (UKM 2016:21). Fysisk aktivitet är en central del av den

pedagogiska verksamheten och rörelse och rörelseglädje syns naturligt i vardagen inom småbarnspedagogiken.

Verksamheten och lärmiljöerna planeras så att de möjliggör och uppmuntrar till mångsidig rörelse i olika miljöer och med varierande intensitet. Rörelse ses som ett viktigt verktyg för lärande och personalen uppmuntrar barnen att utforska och upptäcka med hela kroppen. Långa stunder av stillasittande undviks och verksamheten inkluderar såväl handledda gemensamma fysiska aktiviteter som möjligheter till spontana stunder av lekfull rörelse och aktivitet. Rörelse främjas även genom att barnen får öva sig på att agera självständigt i olika situationer, till exempel klä på sig och flytta sig från ett ställe till ett annat. Olika redskap som främjar rörelse görs synliga och lättillgängliga för barnen. Daglig och mångsidig utomhusvistelse samt användning av musik i verksamheten inspirerar barnen att röra på sig på ett naturligt sätt. Även barnlitteraturen kan inspirera till rörelse exempelvis genom att barnen får dramatisera de berättelser de läst. Olika digitala verktyg kan användas för att utvidga lärmiljöerna.

I småbarnspedagogiken stöds barnens utveckling av grundläggande motoriska basfärdigheter. Genom att röra på sig bekantar sig barnet med sin kropp och hur den fungerar. Barnen får lära sig hur det känns i kroppen när de rör på sig med varierande intensitet samt slappnar av. Varje barn stöds i att utveckla en positiv uppfattning av sig själv som fysiskt aktiv individ. Genom att differentiera verksamheten och omforma lärmiljöerna ser personalen till att varje barn kan hitta ett sätt att röra på sig utgående från sina förutsättningar och känna rörelseglädje tillsammans med de andra barnen. Personalen erbjuder lämpliga utmaningar och stöd för att varje barn ska få uppleva att de lyckas och lär sig nya färdigheter. Personalens uppmuntran och stöd är särskilt viktigt för de barn som är mindre aktiva av naturen samt de barn som själva upplever att de inte har tillräckliga fysiska färdigheter. Mångsidig pedagogisk dokumentation används för att synliggöra barnens utveckling och göra barnet delaktigt i sin egen lärandeprocess.

I den dagliga verksamheten tas barnens idéer, tankar och spontana rörelseglädje tillvara och barnen ges möjlighet att aktivt delta i planeringen och utformningen av rörelsefrämjande lärmiljöer. Personalen föregår med gott exempel genom att själva visa en positiv inställning till rörelse och fysisk aktivitet.

Enheten kan göra anteckningar som gäller den egna enheten. Kom ihåg att lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens.

4.6 Preciseringar som gäller språk och kultur

Målsättningen med mångkulturell fostran i småbarnspedagogiken är att öka förståelsen för andra kulturer och språk samt främja jämlikhet och rättvisa. Kvalitativ mångkulturell och språklig fostran och undervisning ger samtliga barn färdigheter att fungera i en mångkulturell värld. Barnen blir bekanta med att se världen ur olika perspektiv samt att uppskatta och respektera mångfald.

Personalen känner till vilka kulturer och religioner/åskådningar som finns representerade i barngruppen. Barnens olika bakgrunder tas tillvara i verksamheten. Med barnets vårdnadshavare diskuteras hur barnets eget modersmål stöds och hur barnets egen kultur uppmärksammas i verksamheten. Vårdnadshavare uppmuntras att konsekvent tala sitt eget modersmål med barnet.

Oberoende av den språkliga bakgrunden ska alla barn ges förutsättningar att utveckla och förstärka sina färdigheter i svenska i en svenskspråkig miljö. De gemensamma språkdokumenterna, språkbarometern och det språkliga observationsschemat, stöder personalen i att definiera gruppens och det enskilda barnets språkliga förutsättningar och planera verksamheten. Den språkliga miljön ska vara lyhörd för alla barns olika språkliga utgångspunkter. En språkmiljö där många av barnen är två- eller flerspråkiga är levande och varierande.

Barnen kommer i kontakt med olika språk dagligen och blir medvetna om att det finns olika språk i omvärlden, vilket ökar barnens medvetenhet om språk samt stärker utvecklingen av en språklig och kulturell identitet. Personalen i småbarnspedagogiken visar genom sitt agerande att barnets alla språk är värdefulla. I verksamheten beaktas olika språk, i synnerhet de språk som talas i barngruppen och i närmiljön

5 Stöd för barnet

En inkluderande verksamhetskultur och kvalitativ småbarnspedagogik utgör grunden för ordnande av stöd för barn inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo. Varje barn ses som en viktig och aktiv del av gruppen och i verksamheten beaktas varje barns individuella styrkor, förutsättningar och behov. Varje barn har rätt till en trygg lärmiljö där hen kan lära sig, utvecklas och må bra samt få det stöd hen behöver. Genom tillräckliga stödåtgärder i rätt tid säkras varje barns delaktighet i gruppen och den gemensamma verksamheten.

5.1 Principer och ansvar för att ordna stöd

Personalen är barnets viktigaste stöd inom småbarnspedagogiken. Personalen följer upp och utvärderar trivsel och välmående i enheten, i grupperna och hos enskilda barn samt iakttar varje barns utveckling och lärande. Observation och dokumentation av barnets utveckling, lärande och välbefinnande ligger som grund för planering, förverkligande och utvärdering av verksamheten.

Genom pedagogisk sakkunskap och mångsidigt samarbete kan personalen upptäcka eventuella behov av stöd i gruppen och hos enskilda barn. Ledaren för småbarnspedagogik stöder personalen i arbetet och ansvarar för att personalen har den kompetens som krävs för att identifiera och möta barnens behov av stöd. Hela personalen deltar i enlighet med sin arbetsbild och kompetens i bedömning och kartläggning av barnens eventuella behov av stöd. En speciallärare besöker enheterna vid behov och involveras alltid i den utsträckning det behövs i barnets stödprocess. Även övriga sakkunniga kan delta i processen enligt behov.

Då oro för ett barns utveckling och lärande uppstår ska personalen direkt ta upp sin oro med barnets vårdnadshavare. Initiativet till att utreda ett barns behov av stöd, eller föreslå att befintliga stödåtgärder ändras, kan även tas av vårdnadshavaren eller sakkunniga inom social- och hälsovården. Om det efter bedömningen framkommer att barnet är i behov av stöd antecknar en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik en bedömning av barnets stödbehov samt en plan för stödåtgärder i barnets plan. I fall barnets stödbehov redan har utretts av någon annan sakkunnig, t.ex. en läkare eller terapeut, kan resultaten av dessa utredningar användas som grund för planeringen av stödet.

Barnet har rätt att få nödvändiga stödåtgärder utan onödigt dröjsmål när ett stödbehov identifieras. En del stödåtgärder kräver förvaltningsbeslut (detta behandlas närmare i kapitel 5.6). Vid planering och genomförande av stödet fördelas resurserna på ett flexibelt sätt med utgångspunkt i barnets behov och i vad som är bäst för barnet. Stödåtgärderna ska vara förebyggande och kan även beröra hela gruppen och lärmiljöerna. Stödet ska ordnas som en del av den dagliga verksamheten inom

småbarnspedagogiken och i första hand ges i barnets egen enhet. Inledningsvis granskas och utvärderas de nuvarande arbetssätten, de pedagogiska lösningarna, lärmiljöerna samt gruppens sammansättning och storlek för att se ifall ändringar i dessa kunde erbjuda bättre lösningar för barnet och gruppen. Om situationen kräver det ska barnet erbjudas olika stödtjänster och/eller hjälpmedel utifrån sina behov. Ifall det inte är möjligt att ordna tillräckligt stöd för barnet i barnets egen enhet kan det utredas om en annan grupp, t.ex. en integrerad smågrupp, bättre kan möta barnets behov av stöd.

Barnet ska få stöd så länge hen har behov av det och stödbehovet ska kontinuerligt följas upp. Effekten av stödet samt hur stödet genomförs ska utvärderas vid behov, minst en gång per år.

Processer för ordnande av stöd beskrivs närmare i Handbok för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken. De olika stödnivåerna och stödformerna beskrivs i kap 5.3

5.2 Samarbete i samband med stöd

5.2.1 Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken och vikten av samarbete ökar om barnet är i behov av stöd. Barnets stöd bör vara förankrat både i småbarnspedagogiken och i hemmet så att barnets viktigaste omgivning stöder varandra i barnets utveckling. Personalen samarbetar med barnets vårdnadshavare då behovet av stöd kartläggs samt då stödet planeras, genomförs och utvärderas.

Personalen ansvarar för att upprätthålla en kontinuerlig dialog med vårdnadshavarna kring barnets stöd. Kommunikationen sker i form av daglig kontakt och vid samtal kring barnets plan. Vårdnadshavare får även skriftlig information om stödmöjligheter inom småbarnspedagogiken och om sin egen roll i stödprocessen. De ska även ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavare ska få möjlighet att ge sin syn på hur stödet genomförs. Barnet görs delaktig i processen på ett för hen lämpligt sätt utgående från ålder och utvecklingsnivå. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavare. Barnet har alltid rätt att få tillräckligt stöd som motsvarar behovet och vårdnadshavarnas samtycke behövs således inte för att bedöma, planera eller förverkliga stödet.

5.2.2 Sektorsövergripande samarbete

Om situationen kräver kan ett barns stöd planeras, genomföras och utvärderas genom ett mångprofessionellt och/eller sektorsövergripande samarbete. Inom småbarnspedagogiken i Esbo genomförs sektorsövergripande samarbete, gällande barnets stöd, med bl.a. sakkunniga inom social- och hälsovård i enlighet med gemensamt överenskomna riktlinjer.

5.2.3 Tidigarelagd läroplikt och samarbete i anknytning till den

Bedömningen av behovet av tidigarelagd läroplikt görs i regel redan under barnets tid i småbarnspedagogiken. För ett barn som har beslut om tidigarelagd läroplikt krävs även ett beslut om barnspecifikt stöd inom förskoleundervisningen. I beslutet ska åtminstone beslutas om undervisning som ges av en speciallärare regelbundet eller på heltid. I Esbo fattas beslut om tidigarelagd läroplikt och barnspecifikt stöd av undervisningschefen.

Processen för bedömning av behovet av tidigarelagd läroplikt och det tillhörande barnspecifika stödet leds av en konsultativ speciallärare inom småbarnspedagogik.

Bedömningen av behovet av tidigarelagd läroplikt och planeringen av genomförande av barnspecifikt stöd dokumenteras i *Plan för genomförande av barnspecifikt stöd*. Planen för genomförande av barnspecifikt stöd utarbetas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren. Undervisningschefen fattar beslut om tidigarelagd läroplikt och barnspecifikt stöd på basis av det som dokumenterats i planen för genomförande av barnspecifikt stöd. Barnet och vårdnadshavaren ska höras innan beslutet fattas. Ett beslut om tidigarelagd läroplikt kräver alltid ett utlåtande av en sakkunnig inom social- och hälsovården.

För ett barn med beslut om tidigarelagd läroplikt som deltar i förskoleundervisning som 5-åring anordnas undervisningen huvudsakligen i en grupp inom småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen ordnas då i enlighet med läroplanen för förskoleundervisningen, plan för barnets lärande i förskoleundervisningen samt barnets plan för genomförande av barnspecifikt stöd.

Övergången till den grundläggande utbildningen för ett barn med beslut om tidigarelagd läroplikt beskrivs i läroplanen för förskoleundervisningen.

5.3 Genomförandet av stödet i småbarnspedagogiken

Pedagogiken inom småbarnspedagogiken ska vara kvalitativ och mångsidig och beakta både gruppens och enskilda barns behov. Varje barn har rätt att få det stöd hen behöver utgående från sina förutsättningar och behov. Genom att stödet ges vid rätt tidpunkt är det möjligt att förebygga att svårare utmaningar uppkommer i framtiden. Stödet ges flexibelt inom ramen för stödnivåerna allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Barnet behöver ingen medicinsk diagnos eller andra utlåtande av sakkunniga inom social- och hälsovården för att beviljas det stöd hen behöver för att kunna delta i den småbarnspedagogiska verksamheten. Hela personalen deltar i ordnande av stöd för barnet med beaktande av sin utbildning och sin kompetens. Stödet ska ordnas i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. En speciallärare, och eventuella andra sakkunniga, deltar i planering, genomförande och utvärdering av stödet i den utsträckning det behövs.

5.3.1 Allmänt stöd

Stöd på allmän nivå omfattar i första hand individuellt anpassad kvalitativ småbarnspedagogik och är det första sättet att bemöta ett barns behov av stöd. Inom ramen för allmänt stöd bemöts barnets stödbehov huvudsakligen med mångsidiga pedagogiska och specialpedagogiska arbetssätt och metoder. Allmänt stöd inbegriper även lösningar såsom flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljön samt samarbete mellan personalen. Vid behov ska stödet även ges som undervisning på deltid av en speciallärare. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet. Ett förvaltningsbeslut av undervisningschefen krävs enbart om stödbehovet innefattar användning av stödtjänster och hjälpmedel.

Processen för ordnande av allmänt stöd beskrivs närmare i *Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken*.

5.3.2 Intensifierat stöd

Intensifierat stöd omfattar individuellt planerat, regelbundet stöd eller flera olika stödformer och är till sin intensitet starkare än det allmänna stödet. Kvaliteten i och omfattningen av stödet ska ordnas så att det motsvarar barnets utvecklingsnivå och individuella behov. Intensifierat stöd ordnas i första hand i barnets egen enhet. Intensifierat stöd ska ges när behovet av stöd uppstår, utan onödigt dröjsmål. Stödet planeras, genomförs, utvärderas och följs upp i samarbete med vårdnadshavare. Intensifierat stöd kräver ett förvaltningsbeslut av enhetens ledare (beskrivs närmare i kap. 5.6). Innan

ett beslut fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Processen för ordnande av intensifierat stöd beskrivs närmare i *Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken*.

5.3.3 Särskilt stöd

Särskilt stöd är den starkaste nivån av stöd som ges inom småbarnspedagogiken. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för lärande och utveckling. Stödet planeras, genomförs, utvärderas och följs upp i samarbete med vårdnadshavare. Särskilt stöd ordnas i första hand i barnets egen enhet. Om detta inte är möjligt kan barnet vid behov flyttas till en annan grupp eller enhet som bättre kan möta barnets behov av särskilt stöd, t.ex. en integrerad smågrupp.

För särskilt stöd krävs ett förvaltningsbeslut av undervisningschefen (beskrivs närmare i kap. 5.6). Innan ett beslut om särskilt stöd kan fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Processen för ordnande av särskilt stöd beskrivs närmare i *Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken*.

5.3.4 Stödformer

Pedagogiska stödformer

Genom mångsidiga pedagogiska stödformer kan personalen omforma och anpassa den dagliga verksamheten i enlighet med gruppens eller ett enskilt barns behov. Pedagogiska stödformer baserar sig på tydlig struktur, rutiner och återkommande aktiviteter i verksamheten. Detta innefattar bl.a. pedagogiska och specialpedagogiska lösningar som gäller läromiljön, stimulerar utvecklingen av social kompetens eller främjar kommunikation och växelverkan. Exempel på pedagogiska stödformer är vecko- eller dagsscheman, tydliga övergångar från en aktivitet till en annan, fysiska objekt som stressleksaker och tyngdtäcken samt bilder, tecken och övrig alternativ och kompletterande kommunikation som möjliggör varje barns delaktighet i verksamheten.

Alla i personalen använder pedagogiska stödformer samt sin egen individuella kompetens på ett flexibelt sätt för att bemöta barnens behov av stöd. En speciallärare kan vid behov stöda personalen att utnyttja ändamålsenliga specialpedagogiska arbetssätt.

Strukturella stödformer

En speciallärare kan genom konsultation och besök i enheten stöda personalen i att utveckla ändamålsenlig specialpedagogisk kompetens. Gemensamma möten där personalen bidrar med sin kompetens ger möjlighet att stärka hela personalens kunnande och utveckla gemensamma förfaringssätt i fråga om stöd. Ledaren ansvarar för att personalen har nödvändig kompetens gällande att upptäcka och möta eventuella behov av stöd i gruppen.

Strukturella stödformer omfattar även lösningar gällande barngruppsindelning, personaldimensionering och personalstruktur. Indelning i barngrupp ska göras flexibelt utgående från varje barns styrkor, förutsättningar och behov. Antalet barn i gruppen samt åldersindelningen ska beakta barnens bästa. Gruppens storlek kan anpassas till exempel genom ett barns placering på flera barns plats eller genom att personalens antal ökar. Ett barn, vars stödbehov är sådana att småbarnspedagogik i en mindre grupp med speciallärare inom småbarnspedagogik är nödvändigt, kan placeras i en integrerad smågrupp.

Vårdinriktade stödformer

Personalen inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo följer gemensamma riktlinjer för vård, omsorg och assistans i enlighet med Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogiken.

Sektorsövergripande samarbete kring vårdinriktade stödformer genomförs flexibelt och i enlighet med inkluderande principer så att barnet i behov av stöd så långt som möjligt kan delta i den gemensamma verksamheten.

Olika stödformer används på ett flexibelt sätt utgående från barnets individuella behov på samtliga stödnivåer, allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Flera stödformer kan genomföras samtidigt och ska ges utan onödigt dröjsmål. Allt stöd ordnas i enlighet med inkluderande principer så att barnet kan vara delaktigt och aktivt delta i den gemensamma verksamheten utgående från sina förutsättningar. Stödnivåerna och stödformerna sammanfattas i Figur 3.

5.4 Bedömning av stödet för barnet

För att garantera att barnet får stöd i enlighet med sina behov är det viktigt att stödet och dess effekt kontinuerligt följs upp och utvärderas. Detta görs minst en gång per år eller ifall barnets stödbehov ändras eller då det sker ändringar i lärmiljön. Vid utvärderingen granskas barnets behov av stöd, hur stödet genomförs, effekten av de nuvarande stödåtgärderna samt hur väl stödet räcker till för att möta barnets behov. På basen av utvärderingen görs nödvändiga förändringar i verksamheten och

barnets stöd, t.ex. övergång till en annan stödnivå, förändringar i stödformerna eller avslutande av stödet. Om barnets stödnivå ändras eller om det tidigare beslutet på annat sätt inte längre gäller tas ett nytt beslut om stöd. Övriga ändringar görs i barnets plan.

Ledaren för enheten ansvarar för att säkerställa att barnets behov av stöd samt effekterna av stödet följs upp och utvärderas vid behov. Vårdnadshavarna görs delaktiga i utvärderingen av stödet. En speciallärare, och eventuella andra sakkunniga, deltar i den utsträckning det behövs.

När barnet flyttar över till förskolan alternativt byter enhet eller barngrupp överförs nödvändig information om barnets stöd till den nya enheten. Därför är det viktigt att den senaste utvärderingen av barnets stödbehov och effekten av stödet dokumenteras tydligt i barnets plan.

5.5 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

För att stödja barnets utveckling och lärande görs barnets plan upp för varje barn (se kap. 1.3.) Ifall barnet får stöd ska stödnivån, stödformerna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen antecknas i planen. Även tidpunkt för uppföljning och utvärdering av stödet antecknas tydligt. Planen ska uppdateras ifall det sker ändringar i stödet. Ifall barnets stödbehov gäller medicinska orsaker kan uppgifter från en eventuell plan för läkemedelsbehandling antecknas i [en bilaga till barnets plan](#).

5.6 Beslut om intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster

Om intensifierat och särskilt stöd fattas förvaltningsbeslut.

Inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo fattas beslut om intensifierat stöd av ledaren inom småbarnspedagogik. Beslutet fattas på basis av den bedömning av stödbehovet och den plan för stödåtgärder som antecknats i barnets plan av en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik. Före intensifierat stöd påbörjas ska eventuella tidigare stödåtgärder och deras effekt utvärderas. Det stöd som beviljas barnet antecknas i barnets plan. I beslutet definieras de ärenden som grunderna förutsätter. Innan ett beslut om intensifierat stöd fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Beslut om särskilt stöd fattas av undervisningschefen. Beslutet fattas på basis av den bedömning av stödbehovet och den plan för stödåtgärder som antecknats i barnets plan av en lärare/speciallärare inom småbarnspedagogik. Vid behov kan ett utlåtande av sakkunnig eller, med vårdnadshavarnas

tillstånd, även andra dokument utnyttjas vid beslutsfattande. Före särskilt stöd påbörjas ska eventuella tidigare stödåtgärder och deras effekt utvärderas. Det stöd som beviljas barnet antecknas i barnets plan. I beslutet definieras de ärenden som grunderna förutsätter. Innan ett beslut om särskilt stöd fattas måste barnet och vårdnadshavare höras. Barnet görs delaktigt i processen utgående från sin ålder och utvecklingsnivå.

Ett beslut om särskilt stöd kan även fattas innan barnet inleder småbarnspedagogik utan att det först görs en bedömning av barnets stödbehov. Beslutet fattas då på basen av en psykologisk eller medicinsk bedömning, alternativt på en rekommendation av speciallärare, där det framgår att verksamhet för barnet inte kan ordnas på annat sätt på grund av funktionshinder, sjukdom, försenad utveckling eller någon annan orsak som avsevärt sänker barnets funktionsförmåga. Om ett barn på grund av en svår funktionsnedsättning eller sjukdom behöver **tidigarelagd** läroplikt fattar undervisningschefen beslut om detta. Vid beslutsfattande kan utlåtande från sakkunniga inom social- och hälsovården utnyttjas.

Inom småbarnspedagogiken på svenska i Esbo fattar undervisningschefen även beslut om stödtjänster om dessa inte ingår i beslut om särskilt eller intensifierat stöd.

Stödprocesser, beslutsfattande, hörande och besväransvisningar gällande intensifierat och särskilt stöd samt stödtjänster beskrivs närmare i Handboken för ordnande av stöd inom småbarnspedagogik.

6 Utvärdering och utveckling av verksamheten inom småbarnspedagogiken

Systematisk utvärdering stöder utvecklingen av småbarnspedagogiken. Mål, innehåll och riktlinjer för verksamheten, som definieras i planen för småbarnspedagogik, utgör grunden för utvärderingen. Utvärdering sker på olika nivåer: nationell, inom kommunen, inom resultatenheten samt som självvärdering inom enheten. Resultaten och tolkningar av olika utvärderingar används för att kontinuerligt förbättra kvaliteten i småbarnspedagogiken.

De småbarnspedagogiska enheterna i Esbo följer en gemensam modell för självvärdering. Modellen utgår från de nationella rekommendationerna för utvärdering i småbarnspedagogiken och från de nationella kvalitetsindikatorerna för småbarnspedagogiken. Självvärderingen tar fasta på hur planen för småbarnspedagogik förverkligas i enheten och speciellt de olika delområden som grunderna för planen för småbarnspedagogik definierar att ska utvärderas. Självvärderingsmodellen tar även i beaktande barns och vårdnadshavares delaktighet i att utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten. Centralt i självvärderingen är den verksamhet som barnen berörs av och fokus ligger på det som personalen själv kan påverka. Barn, vårdnadshavare och personal utvärderar med jämna mellanrum verksamheten som en del av självvärderingen. Självvärderingsmodellen är i första hand ett verktyg för enhetens självvärdering och utveckling av verksamheten, men systemet fungerar även samtidigt som utvärdering på anordnarnivå. Utöver den planenliga utvärderingen och självvärderingen uppmuntras barn och vårdnadshavare att ge respons på verksamheten i samband med möten i vardagen.

Utvärderingen i småbarnspedagogiken baserar sig på fortlöpande förbättring. Fortlöpande förbättring innebär systematisk granskning, utvärdering och utveckling av den egna insatsen som en del av arbetet i vardagen. Med hjälp av regelbunden självvärdering stannar personalen med jämna mellanrum upp och utvärderar sitt arbete. Det är ett gemensamt ansvar för alla i personalen att utveckla verksamheten i enheten. Den pedagogiska dokumentationen är en central del för att kontinuerligt utvärdera den egna verksamheten i enheten (se kap. 4.2).

Gemensamma mål för utveckling definieras i [enhetens verksamhetsplan](#). Uppföljning och utvärdering av de enhetsvisa målen i [verksamhetsplanen](#) hör till enhetens utvecklingsarbete. [Uppföljning och utvärdering av målen dokumenteras i verksamhetsplanen](#). Ledarna inom småbarnspedagogiken ansvarar för att de enhetsvisa målen ställs upp, följs upp, utvärderas och dokumenteras i [verksamhetsplanen](#) samt för att behandla och analysera resultat av utvärderingar och självvärderingen i sina enheter.

De centrala resultaten av intern och extern utvärdering som gjorts inom småbarnspedagogiken publiceras årligen i utvärderingsrapporten som tillställs nämnden i slutet av året.